

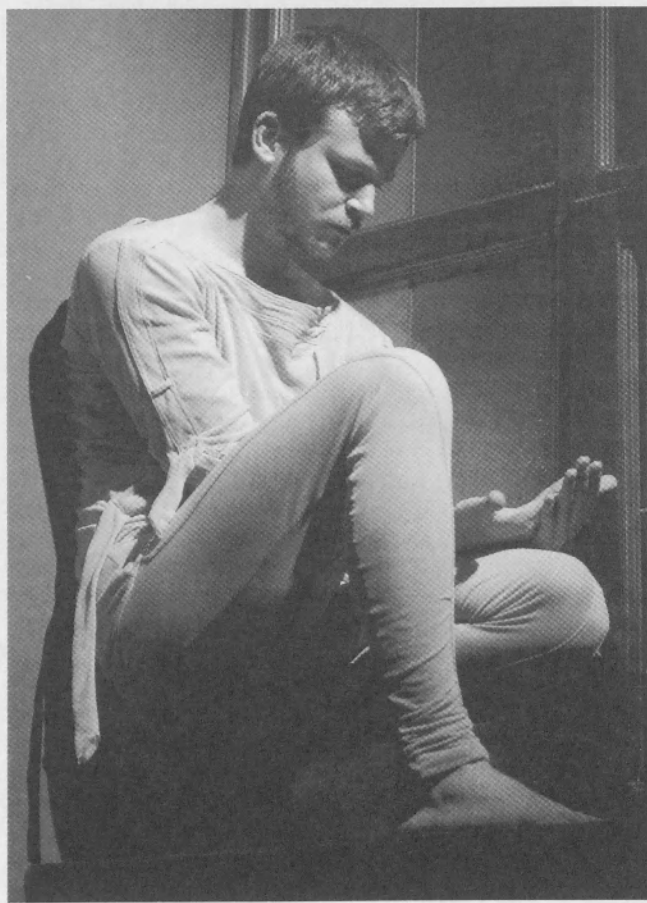
KARUCZKA ZOLTÁN

Három fogás

■ NORMAN ALLEN: NIZSINSZKIJ UTOLSÓ TÁNCA; DOUGH WRIGHT: A MAGAM ASSZONYA VAGYOK; PARTI NAGY LAJOS: IBUSÁR-MEGÁLLÓHELY ■

Valljuk be őszintén, a monodrámák nagy falat nemcsak színészeknek, nézőknek is: ha kettőnk ízlése egyezik, a játék jóízű csemege, kevésbé szerencsés esetben a kétségkívül tiszteletre méltóan nagy munkával előragótt falatot kényszeredetten forgatjuk a szánkban, és alig várjuk, hogy megszabaduljunk tőle. Három monodrámát röviddel egymás után kész lakoma: a Spinoza Színházban Haumann Máté megbízható krémleves tálal, a Merlin Színházban Várnai Szilárd szokatlan főételt kínál, az egri Gárdonyi Géza Színházban Nádasy Erika finom desszertet szervíroz.

A kulináris élvezetek nem jelentéktelen része a tálalás – a Spinoza-házban ennek alkalmatlansága rossz szájját szül: az aprócska színpad előtti szűkös nézőtérrel úgy szorongunk, mint heringek. Hiába a színész közelsége, a játék nem ragad magával; bár intenzíven járja be a teret, az előadás jelentős részében a földön kuporog, ilyenkor a hátsó sorokban ülők pusztán hangjátékokat hallanak.

Haumann Máté (Nizsinszkij)

Norman Allen *Nizsinszkij utolsó tánca* című darabjában Haumann a XX. század egyik legnagyobb balettművészt alakítja. A mű címében is jelzett – konkrét és átvitt értelemben egyaránt – utolsó tancára 1919. január 19-én egy svájci szállodában, már megbomlott elmével kerített sort. A spontán koreográfia, mely a háborút mint olyat mutatta be, egyszerre volt katartikus és nézhetetlen; előtte a táncos mintegy félórát ült mozdulatlanul egy széken szemben a nézőkkel, meglehetősen zavarba hozva az úri közönséget. A játék az önmagába forduló művész búcsúja korábbi életétől, a világra szóló sikerektől, a betegségét megelőző fénytől. Az eseményt

követően visszavonultan élt Magyarországon 1944-ig feleségével, Pulszky Romolával, és 1950-ben Londonban hunyt el.

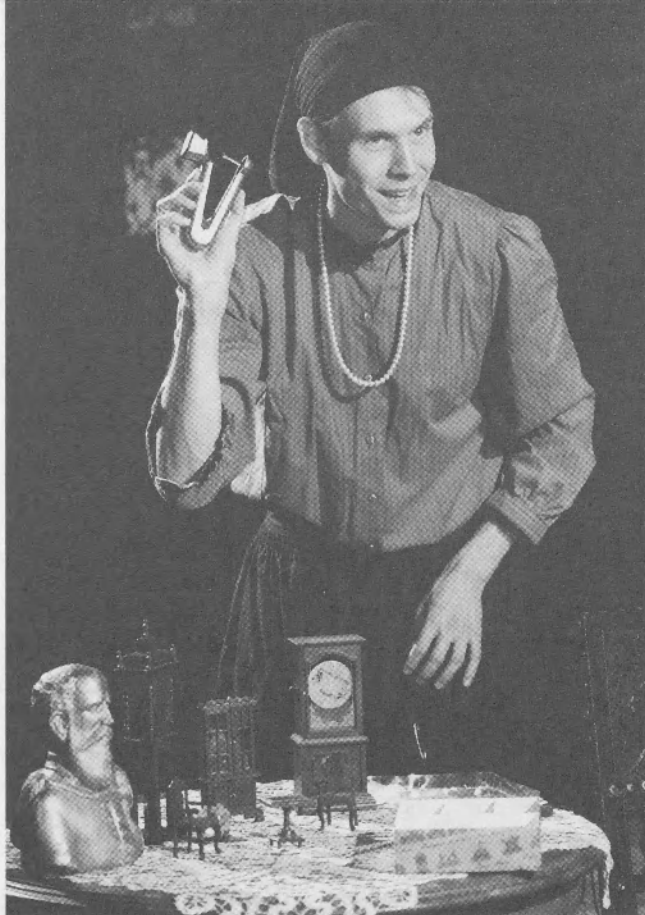
Radó Gyula rendezésében Haumann Sibalin György fekete függönyei határolta üres térben, Zoób Kati tervezte, kissé megszagott, egyszerre balettruhát és a betegséget finoman jelző dresszben vívódik emlékeivel az elmebaj határán. Nemcsak a táncost, hanem többek között gyermek önmagát, Romolát és másokat is megidézi; közülük az Orosz Cári Balett vezetője, Gyagilev alakja emelkedik ki. Nem véletlenül: az ő viszonyuk nemcsak munkakapcsolat volt, hanem alá-fölérendeltséggel átítatott szerelem is, melynek Nizsinszkij házassága vetett véget. Az előadásban a táncos mássága magától értetődő vonás, nem valamiféle kuriózum, Gyagilevvel (elsősorban nem mint férfit, hanem „pusztán” egy másik, azonos nemű emberrel) való kapcsolatában inkább az érdek, a kényszerű függés dominál, nem az érzelmi szál. Ezt remekül ellenpontozza a művészt megmintázni kívánó Rodinnel való találkozás: bár „nem történik semmi”, ez az erotikától fűtött epizód talán a játék legmegkapóbb része. A csinos Haumann alakítása egyebekben nem különösebben változatos, nagy amplitúdók nincsenek, a megjelenített személyek inkább egymásra hasonlítanak, mint önmagukra. Norman Allen darabjáról a washingtoni premier után „fantasztikus szólórepülésként” írtak; mi a beharangozott bravúrdarab helyett „csak” egy lelkiismeretesen felszolgált, inkább ismerős, mint váratlan motívumokban gazdag előadást láttunk.

Meglepőbb, de nem sűrűbb élmény Doug Wright *A magam asszonya vagyok* című darabja a Merlinben, Czeizel Gábor rendezésében, Várnai Szilárd tolmácsolásában.

A darab egy ugyancsak valós személy, a kislfiúnak született Lother Behrfelde, utóbb Charlotte von Mahlsdorf asszony életének története, egyben egy vallásos környezetben felnőtt meleg író (maga Wright) és e furcsa asszony találkozásának meséje, továbbá azon felismerés lenyomata, mely szerint hinni kell ilyen mesékben ahhoz, hogy higgyünk magunkban is. Charlotte (azt követően, hogy tizenévesen megölte őt terrorizáló apját) transzvesztitaként vészelt át a hitleri fasizmust, majd – melegbarát helyként is üzemelő bútormúzeuma vezetőjeként, egyúttal évekig besúgóként létezve – a Stasi felügyelte kommunizmust. 1989 után már-már hősi nimbusz övezi, nemzeti kitüntetést kap, ugyanekkor szenzációra éhes *talk-show*-k sztárja; a kérdés, hogy történetéből mennyi igaz, és mennyi a konfabuláció, nyitva marad.

Charlotte-ot az író szemüvegén át látjuk, már kissé hajlottan, férfiasan női ruhában (a megoldás Veréb Diát dicséri), öltözékén kívül más nem is igen utal másságára. Feminin lényét ezenkívül

Székárosy Zsuzsa felvétele

Nyikos Tícia felvétele

Várnai Szilárd (Charlotte von Mahlsdorf)

csak a Czeizel Balázs tervezte színpadkép hátsó részében húzódó, áttetsző fekete csipkefüggöny és mögötte a keretes tükrök érzékel-
tetik, meg amikor múzeumát úgy mutatja be, hogy – akárha lány-
szobák babaházaiból – aprócska bútorokat szedeget elő egy kalap-
dobozból. Akcentussal beszél, mert az amerikai íróval cseveg,
mintegy jól begyakorolt szerep szerint válaszolgat a kérdésekre:
„igen..., persze...”, így kezdi majd minden mondatát, kezét teátrá-
lisán, egy transzvesztitától már-már szokott módon, lágyan mell-
kasa elé emelve. (Hogy ezzel a szerző Charlotte-ot jellemzi, avagy
pusztán a köztársaságként használt angol „well” szükségképpen ma-

Nádasy Erika (Sárbogárdi Jolán)

Gál Gábor felvétele

gyar fordítása, nem tudtam eldönteni.) Akcentusa akkor is meg-
marad, amikor egy férfi honfitársával való kapcsolatát idézi fel –
nem tudni, miért, talán kiismerhetetlenségét hivatott hangsú-
lyozni ez is. A rejtélyesség egyfelől remekül jelzi, kivel is állunk
szemben, ugyanakkor túlonként elfedi az egyéniséget: Várnai asszo-
nyáról mindössze ennyit tudunk meg. A szöveg szerinti további
harmincnégy személy profiljának – a színesre kétségkívül nagy
feladatot róvó – megrajzolására nem marad ereje, ebben a rész-
ben alakítása inkább pózok, mint különböző arculatok sora.

Egerben Parti Nagy Lajos *Ibusárjában* Nádasy Erika megmu-
tatja, hogy monodrámában a kevesebb szerep több: Sárbogárdi
Jolánon kívül igazán karakteresen csak a főhős anyja és az állo-
másfőnök jelenik meg. (Megálmodott operettjének szereplői
egyöntetűen teátrálisak, ahogy ez a műfajtól elvárható.) Az eredeti-
leg nem monodrámaként született mű nyelvi leleményekkel teli,
így is szórakoztató változatának íve van: az ibusári MÁV-pénztáros
Jolán öregedő hajadonként jelenik meg, aki elvágyik a porfészek-
ből, el a vele élő anyjától, a magányból, vágyakozását saját zenés
színművébe álmodja bele – olyannyira, hogy valóság és operett fo-
kozatosan egymásba úszik, maga sem tudja már a végén, kicsoda
is ő voltaképpen. A pénztár bejáratát elbarikádozva huszerettje
„hepiendjét” a hangosbemondóba ordítja, miközben az állomá-
son úgy robot az a gyorsvonat, mint az írásában szereplő huszá-
rok félresikerült életén. Mentőautó szirénája jelzi, hogy Jolánnak
ez volt bár első, de egyben utolsó fellépése is.

Az egi nézőtérre a padlón futó vonatsínen át, majdhogynem
bukdácsolva jutunk be – ez nem pusztán a helyszínt jelzi, de előre-
vetíti a szomorú véget is. Az előadást rendezőként is jegyző Szeg-
vári Menyhért alkotta díszlet lepusztult tér – bádoglavórral, düle-
dező szekrénnel, valamikor bezárt, ma már nem nyíló páncél-
szekrénnel, a falról Lenin követi az eseményeket. Jolán pedánsan
érkezik, akkurátusan törli fel a csizmájával behordott vizet, aztán
kibontakozik a huszárok operettes, bugyuta kis története Darvas
Ferenc eltalált zenei betéteivel, természetesen szerelmi szállal,
fogy közben a Hubertus, pénztárosunk meg ruháival együtt levet-
kezi rendszeretét is: paradicsomos káposzta landol piros fazék-
ban a padlón, gurul a mama készítette fasírt. Nádasy Jolánja szé-
pen lassan vonul ki a realitásból, ez azonban mégsem csak tragi-
kus, mert itt és így sikerül önmagává válnia. A színésznő remekül
karikírozza a vágyott operettvilágot, alakítása egyébként is egyen-
letesen élvezetes, sőt, számomra úgy tűnt, hogy lesz ez még jobb is.

NORMAN ALLEN: NIZSINSZKIJ UTOLSÓ TÁNCA (Spinoza Színház)

FORDÍTOTTA: Zalán Magda. MŰVÉSZETI TANÁCSADÓ: Seregi László. MOZ-
GÁS: Király Attila. JELMEZ: Zoób Kati. LÁTVÁNY: Sibalin György. VILÁGÍTÁS,
HANG: Csorba Máttyás. RENDEZŐ: Radó Gyula.
Vaclav Nizsinszkij: Haumann Máté.

DOUG WRIGHT: A MAGAM ASSZONYA VAGYOK (Merlin Színház)

FORDÍTOTTA: Várnai Szilárd. JELMEZ: Veréb Dia. LÁTVÁNY: Czeizel Balázs.
RENDEZŐ: Czeizel Gábor.
Charlotte von Mahlsdorf (született Lothar Berfelde): Várnai Szilárd.

PARTI NAGY LAJOS : IBUSÁR-MEGÁLLÓHELY (HUSZERETT EGY HANGRA) (Gárdonyi Géza Színház, Eger)

ZENE: Darvas Ferenc. KÖZREMŰKÖDIK: Nagy Zoltán (zongora), Baran
Grzegorz (tangóharmonika). SÜGŐ: Szecska Andrea. RENDEZŐASSZIS-
TENS, ÜGYELŐ: Lázár Rita. LÁTVÁNY, RENDEZŐ: Szegvári Menyhért.
Sárbogárdi Jolán: Nádasy Erika.